

המינוי – הפומבי למשה כדוברו של הקב"ה

לדעת הרמב"ם, את 'עיקרי האמונה' צריכים גם לדעת בהוכחות-שכליות, בפרט העיקר של 'תורה מן השמים' שהיא יסוד דתנו, כדמצינו שמשה רבנו טרח להוכיחה לדור השני בפסוקים:

ספר דברים פרק ד

(לב) **כִּי שָׁאֵל נָא לְיָמִים רִאשֹׁנִים אֲשֶׁר הָיוּ לְפָנֶיךָ לְמַן הַיּוֹם אֲשֶׁר בָּרָא אֱלֹהִים אָדָם עַל הָאָרֶץ וּלְמַקְצֵה הַשָּׁמַיִם וְעַד קִצְהַ הַשָּׁמַיִם הִנְהִיָּה בְּדָבָר הַגָּדוֹל הַזֶּה אוֹ הַנִּשְׁמַע כְּמָהוּ: (לג) הַשְּׁמַע עִם קוֹל אֱלֹהִים מְדַבֵּר מִתּוֹךְ הָאֵשׁ כַּאֲשֶׁר שָׁמַעְתָּ אֶתְּהָ וַיְחִי:**

אמנם גם לאחר אימות מעמד הר סיני לעיני 60 ריבוא, להבדיל מדתות אחרות, שם לא היתה 'התגלות-פומבית' לעיני ההמונים, אלא שמאמינים לאיש אחד שהוא טוען שחווה התגלות....

עדיין נשאלת השאלה:

כל עצמתו של טיעון זה תקף, לכאורה, רק ביחס לשמיעת עשרת הדברות עצמן,

אך במה תורמת עדות זו לבסס את המשך 'נבואת משה' שבא וסיפר לנו לאחר מעמד הר סיני, על שאר כל מצוות התורה שנאמרו לו הקב"ה בארבעים יום שהיה בהר, אותן כבר לא שמענו ישירות מהבורא ולמה אנו חייבים להאמין לו?

לו היה הקב"ה מוסיף [בעת מעמד הר סיני לעיני ואזני כל ששים
הריבוא לאחר סיום עשרת הדברות] – הוראה בסגנון:

עד כאן שמעתם אותי, מכאן ואילך הנני ממנה את משה
להיות השליח המיוחד למסור לכם את שאר מצוותי, נחא!

אבל לכאורה לא שמענו ישירות מהקב"ה שום דבר אודות
המינוי לדורות!

אמנם הרמב"ם תרם לנו מידע מעניין לפתרונו וז"ל:

ובמה האמינו בו במעמד הר סיני שעניינו ראו ולא זר ואזנינו
שמעו ולא אחר האש והקולות והלפידים והוא נגש אל
הערפל והקול מדבר אליו ואנו שומעים: משה משה לך
אמור להן כך וכך...

נמצא לדעת הרמב"ם הדיבור בסיני היה אל משה אישית,
בקריאת שמו ואנו שומעין שהקב"ה מורה לו וממנה אותו לצוות
לנו את המצוות, הרי שהסמיכו להיות ה'דובר' שלו לנצח!

אלא שצריך עיון: מה מקורו של הרמב"ם למידע זה שלכאורה
אין לו רמז בסיפור-המקראי של עשרת הדברות?

ברם, כשנעיין היטב בפסוקי מעמד הר סיני ניווכח שהרמב"ם
הפיק מידע זה מפשוטו של מקרא:

(ט) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל מֹשֶׁה הִנֵּה אָנֹכִי בְּאֵלַיִךְ בְּעַב
הָעֲנָן בְּעִבּוֹר יִשְׁמַע הָעָם בְּדַבְרֵי עֲמֹךָ וְגַם בְּךָ יֵאֱמִינוּ
לְעוֹלָם וַיַּגֵּד מֹשֶׁה אֶת דְּבַרֵי הָעָם אֶל יְהוָה:

לא אמר "בדברי אליהם" אלא "בדברי עמך" – הרי שהבטיח
הקב"ה שהם יהיו עדי שמיעה לדיבור השם אל משה – והיכן
מצינו שהתממשה הבטחה זו?

....(טז) וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי בְהִיט הַבֶּקֶר וַיְהִי קֶלֶת וּבְרָקִים
וַעֲנַן כָּבֵד עַל הָהָר וְקֹל שֹׁפָר חֲזָק מְאֹד וַיַּחֲרֹד כָּל הָעָם
אֲשֶׁר בְּמַחֲנֶה: ... (יט) וַיְהִי קוֹל הַשֹּׁפָר הוֹלֵךְ וְחֲזָק מְאֹד
מִשֶּׁה יִדְבֵר וְהָאֱלֹהִים יַעֲנֶנּוּ בְקוֹל:

רש"י על שמות פרק יט פסוק יט

משה ידבר – כשהיה משה מדבר ומשמיע הדברות לישראל
שהרי לא שמעו מפי הגבורה אלא אנכי ולא יהיה לך והקב"ה
מסייע לתת בו כח להיות קולו מגזיר ונשמע:

וכמו כן בספר דברים פרק ה

(ד) פָּנִים בְּפָנִים דִּבֶּר יְדוּד עִמָּכֶם בְּהָר מִתּוֹךְ הָאֵשׁ: (ה)
אֲנֹכִי עֹמֵד בֵּין יְדוּד וּבֵינֵיכֶם בָּעֵת הַהוּא לְהַגִּיד לָכֶם אֵת
דִּבְרֵי יְדוּד כִּי יֵרְאֶתֶם מִפְּנֵי הָאֵשׁ וְלֹא עֲלִיתֶם בְּהָר לֵאמֹר.

הרי שוב מצינו אשר בעת שמיעת וראיית הקולות והלפידים -
שמעו ישירות את ה' מצווה למשה להעביר להם מסר של
מצוות, ודי לנו בעדות זו על מינויו ל'שליח' למסור מצוות, כדי
להקנות לו סמכות מכאן ולהבא, שאי אפשר לחלוק עליו מחשש
שמה הביא לנו מסרים שלא שמע,

שהרי כולי עלמא יסכימו שהקב"ה לא ימנה 'שליח' שישתמש
אח"כ בסמכותו להעביר לאנושות 'מסר שקרי', שאם לא כן, מה
הועיל כל המעמד של הר סיני?!

אלא שצריך לברר: מהן בדיוק הציוויים, עליהם התכוון הרמב"ם
באמרו שהקב"ה אמר לו: משה משה לך אמור להם כך וכך?...

לכאורה כוונתו היא שלאחר ששמעו "אנכי ולא יהיה לך" מפי
הגבורה באו שמונת הדברות האחרונות, אותם לא שמעו אלא
ממשה.

אלא שלפי זה יקשה מלשון הכתוב בפרשת ואתחנן לאחר סיום
כל עשרת הדברות:

(ד) וַיִּכְתֹּב עַל הַלְחַת בְּמִכְתָּב הָרִאשׁוֹן אֶת עֲשֶׂרֶת הַדְּבָרִים אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֵלֵיכֶם בְּהַר מֹתוֹךְ הָאֵשׁ בְּיוֹם הַקָּהָל וַיִּתְּנֶם יְהוָה אֵלַי:

(יט) אֶת הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה [נאמר בסיום כל עשרת הדיברות] דִּבֶּר יְהוָה אֵל כָּל קְהֵלְכֶם בְּהַר מֹתוֹךְ הָאֵשׁ הָעֲנָן וְהָעֲרָפֶל קוֹל גָּדוֹל וְלֹא יִסָּף וַיִּכְתְּבֶם עַל שְׁנֵי לַחַת אֲבָנִים וַיִּתְּנֶם אֵלַי:

הרי שאת כל עשרת הדברים שמעו מאת הקב"ה ולא רק שתי הדברות "אנכי ולא יהיה לך" – האין זו סתירה?

והתשובה:

גם בשאר הדברות שמעו את קולו של השם, אלא שבשתי הדברות הראשונות: "אנכי" ו"לא יהיה לך" היה הדיבור מופנה ישירות אליהם כדמוכח מהסגנון של 'גוף ראשון' ("אנכי... הוצאתיך... על פני...")

משא"כ בשאר הדברות, היה הסגנון ב'גוף שלישי' כי הדיבור היה מופנה אל משה: "משה! משה! לך אמור להם ב'גוף שלישי': "לא תישא את שם ה' אלוקיך" או "כבד את אביך ואת אמך... כאשר ציווך ה' אלוקיך" – (ולא אמר "את שמי")

כדי שהם ישמעו בפומבי את מינויו של משה לשליח למסירת התורה "וגם בך יאמינו לעולם"¹ (כלומר, לא רק עתה, אלא גם מה שתאמר להם בעתיד בשמי – יסמכו עליך ש"משה אמת ותורתו אמת").

וכמו כן אחר סיום עשרת הדברות, נראה ששמעו את הקב"ה בעצמו מצווה למשה פרשת "אתם ראיתם"²:

¹ מלבד המשמעות שדרש הרמב"ם בפ"ח מיסוה"ת בתיבת 'לעולם', שהאימות של מעמד הר סיני הוא 'אמונה העומדת לעולם' שלא כאמונת המופתים, שעלול להיות בלבם דופי שמא נעשו ב'לט וכישוף'.

² בס"פ משפטים ולהעיר מפירושו יוצא הדופן של הרא"ם על מאמחז"ל: "ואלה המשפטים... מה הראשונים ("עשרת-הדברות") מסיני – אף אלו (פרשת-המשפטים) מסיני" – שלדעתו, כל פרשת משפטים נאמרה בקולות וברקים, בעת מעמד הר סיני, בהמשך לעשרת הדברות.

(יח) וַיַּעֲמֵד הָעַם מֵרָחֵק וּמֹשֶׁה נִגַּשׁ אֶל הָעֶרְפֶּל אֲשֶׁר שָׁם
הָאֱלֹהִים:

(ותוך כדי מעמד מרחוק מול הר סיני העשן – הם שומעים):
(יט) וַיֹּאמֶר יְדֹד אֶל מֹשֶׁה [במעמד כל העם בקולות
ולפידים]: כֹּה תֹאמַר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אַתֶּם רְאִיתֶם כִּי מִן
הַשָּׁמַיִם דִּבַּרְתִּי עִמָּכֶם: (כ) לֹא תַעֲשׂוּן אֵתִי אֱלֹהֵי כֶסֶף
וְאֱלֹהֵי זָהָב לֹא תַעֲשׂוּ לָכֶם:

יתר על כן מצינו שבעת המעמד לעיני העם שמעו כיצד השם
פונה אל משה (בגוף ראשון) ו'ממנהו' ללמדם (בעתיד) המשך של
שאר החוקים והמשפטים כמפורש בקרא:

ספר דברים פרק ד

(י) יוֹם אֲשֶׁר עָמַדְתָּ לִפְנֵי יְדֹד אֱלֹהֶיךָ בְּחָרֵב [ושמעת
במו אזניך] בְּאָמַר יְדֹד אֵלַי הִקְהַל לִי אֶת הָעָם
וְאִשְׁמַעְס אֶת דְּבָרַי אֲשֶׁר יִלְמְדוּן לִירְאָה אֵתִי כָּל הַיָּמִים
אֲשֶׁר הֵם חַיִּים עַל הָאָדָמָה וְאֵת בְּנֵיהֶם יִלְמְדוּן: (יא)
וּתְקַרְבוּן וּתַעֲמְדוּן תַּחַת הַהָר וְהָהָר בְּעַר בְּאֵשׁ עַד לֵב
הַשָּׁמַיִם חֹשֶׁךְ עָנָן וְעֶרְפֶּל: (יב) וַיְדַבֵּר יְדֹד אֵלֵיכֶם מִתּוֹךְ
הָאֵשׁ קוֹל דְּבָרִים אַתֶּם שֹׁמְעִים וּתְמוֹנָה אֵינְכֶם רֹאִים
זוֹלָתִי קוֹל: (יג) וַיַּגֵּד לָכֶם אֵת בְּרִיתוֹ אֲשֶׁר צִוָּה אֶתְכֶם
לַעֲשׂוֹת עֲשֵׂרֶת הַדְּבָרִים וַיְכַתְּבֶם עַל שְׁנֵי לַחֹת אֲבָנִים:

(יד) וְאֵתִי צִוָּה יְדֹד בְּעַת הַהוּא [בעודכם שומעים אותו
בדברו עמי] לְלַמֵּד אֶתְכֶם חֻקִּים וּמִשְׁפָּטִים לַעֲשׂוֹתְכֶם אַתֶּם
בְּאָרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם עֹבְרִים שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ:

אלא שישראל שמעו רק את המשך הקולות והברקים, אבל לא שמעו את
המשפטים עצמם, רק היו עדים לכך שה"שידור" למשה נמשך... שזוהי הוכחה
ישירה למינויו להיות "נותן התורה" בשליחות הקב"ה...

הרי מפורש בקרא שבני ישראל עמדו כשישים רבוא עדים ששמעו ישירות "בעת ההיא" [של מעמד הר סיני] כיצד הקב"ה ממנה את משה רבנו להיות 'דוברו הנצחי' לענייני תורה ומצוות.

ואז כשירד משה [עם הלוחות השניות לאחר יום הכיפורים] מסר להם את כל המצוות שלמדהו הקב"ה 'בעל פה' בהיותו בהר, יחד עם 'ניסוחם המדוייק' בכתב ועם 'פירוש על פה' של נוסח הציווי הכתוב, משם החל מקור הסמכות של 'תורה שבעל פה'.

ייחודה של 'נבואת משה' לגבי שאר הנביאים
עפ"י האמור יובן מדוע הפריד הרמב"ם ביסודות האמונה שלו, בין 'נבואת משה' ל'נבואת שאר הנביאים'.

ש אין זו רק הבחנה באיכותה של נבואתו, הנבדלת בארבעה עניינים משאר הנביאים,

הקדמות הרמב"ם - הקדמת הרמב"ם לפרק חלק אחזור לכוונת זה היסוד השביעי ואומר שנבואת משה רבינו ע"ה נבדלת מנבואת כל הנביאים בארבעה דברים.

• **הראשון** כי איזה נביא שהיה לא דיבר לו הש"י אלא על ידי אמצעי, ומשה בלא אמצעי ...

• **והענין השני** כי כל נביא לא תבא לו הנבואה אלא כשהוא ישן, ... ומשה יבא עליו הדיבור ביום והוא עומד בין שני הכרובים ...

• **הענין השלישי** כי הנביא כשתבא אליו הנבואה --- יחלשו כחותיו ויתקלקל בנינו ויגיע לו מורא גדול מאד כמעט שתצא רוחו ממנו,

• **והענין הרביעי** כי כל הנביאים לא תנוח עליהם רוח הנבואה ברצונם אלא ברצון הש"י ... ומשה רבינו ע"ה בכל עת שירצה ...

מפני שאם זו הסיבה, היה אמור להבדיל גם בין נביאים ראשונים לנביאים אחרונים ולעשותם שלשה עיקרים...

אלא שכל שאר הנביאים, נבואתם מוסמכת רק 'לחזות עתידות' ו'להוכיח את העם' לזרזם במצוות,

אבל אין להם כל סמכות לקבוע מסמרות בענייני הלכה! [מכח נבואתם] וכל נסיון להשתמש בנבואתם³ לקביעת הלכה, הופכתם ל'נביאי שקר'.

יחודו של משה, שהוסמך בפומבי בהר סיני, להוות 'שליח למסירת מצוות' מאת ה', גם אחרי מ"ת, באומרו 'כה אמר ה' – עלינו להאמין בו שאיננו בודה הדברים מליבו, אלא הוא 'שליח מוסמך' למסור רצון ה' הנצחי בענייני מצוות!

ולדוגמה:

שעיר החטאת ביום השמיני, שמשה דרש בתוקף 'מדוע לא אכלתם את החטאת' [למרות אנינותכם] ואילו אהרן עונה לו: 'הייטב בעיני ה'!'

ומוסיף: אם שמעת בקדשי שעה [במנחת נחשון] - אין לך להקל בקדשי דורותי [כי השוואה זו לא שמעת⁴ מהקב"ה אלא אתה הסקת מסקנה להשוותם] אזי, אומר אהרן, יש לי סברא נגדית להבדיל ביניהם...

וראה זה פלא: משה מודה לדעת אהרן 'וישמע משה וייטב בעיניו', כי בסברא אפשר לחלוק על סברת משה

³ ברם, אין זה שולל את זכותם לקבוע הלכות מכח למדנותם בתור תלמידי חכמים או חברי הסנהדרין.

⁴ ושמה תאמר: מנין לאהרן הוודאות שזאת לא שמע מהקב"ה! כי במנחה אמר משה 'וְאָכַלְתֶּם אֹתָהּ בְּמָקוֹם קָדוֹשׁ כִּי חֶקֶךָ וְחֶק בְּנִיךָ הוּא מֵאֲשֵׁי יְדוּד כִּי בֶן צְוִיתִי' ואילו בשעיר החטאת אמר משה: 'אָכֹל תֹּאכְלוּ אֹתָהּ בְּקָדֶשׁ כַּאֲשֶׁר צְוִיתִי' מזה הבין אהרן שלגבי שעיר החטאת לא צווה מפי עליון אלא הוא זה ש'ציווה' להם מסברתו, כלן הרשה לעצמו לחלוק עליו!...

אמנם גם משה יכול להציע סברות הלכתיות, במסגרת
דיון תורני מכח למדנותו, אבל אז איננו אומר זאת בשם
ה', אלא כסברא שלו, במקרה כזה אפשר גם להתווכח
אתו, עד שפעמים אפשר גם לנצחו בהלכה.

אבל אם מסר לנו מצוה אלוקית מכח של יכה אמר ה',
אזי אי אפשר לחלוק עליו, כי השכינה היא שמדברת
מתוך גרונו.